

Բ Ե Չ Մ Ե Վ Է Պ

Օ Ր Ա Գ Ի Ր

ԲՆԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱԿԱՆ

ԳԻՏԵԼԱԵՑ

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 16.

1845

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15.

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՔԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ե. ՕԽԷ:

Օ՛րհիւս, ճերմակ մետաղ մըն է որ քիչ մը կապուտի կը զարնէ. անագէն կարծր, շատ ծաւալական, դիւրահալ ու ցնդական է. վառած ատենը սաստիկ լոյս կ'արձրկէ, անոր համար արհեստական կրակներու մէջ ալ կը գործածուի. զուտը չգտնուիր, հապա միշտ ուրիշ մետաղներու հետ բաղադրուած: Նոճումբի հետ խառնուածին գոյնը դեղնորակ կամ սև կ'ըլլայ, սաստիկ փայլուն ու կակուղ է, և թերթ թերթ կը բաժնուի: Կապարի հանքերուն մէջ ալ շատ կը գտնուի:

Գաղղիայի մէջ զինկի հանք կայ, բայց բանեցուցած չէ. գործածուածը Ռոուսիայի ու Մոզղիայի հանքերէն ելածն է: Մշտն զինկը միայն պղնձի հետ բաղադրելով արոյր շինելու կը գործածէին. բայց հիմա կը զտեն և թիթեղներ ու թելեր կը բաշեն անկէ:

Օ՛րհիւս հանելէն ետքը կը փշրեն, և սաստիկ փռան մէջ դրած կ'այրեն, ետքը ածուխով կը հալեցընեն: Եւ որ արոյր կ'ուզես շինել, պէտք է հալեցընելու ատեն մէջը որոշ չափով մը

պղնձ խառնես. իսկ երբոր կ'ուզես միայն զինկը զտել, պէտք է բերանը գոց հալոցի մը մէջ հալեցընես. բայց աս հալոցը վարի կողմէն խողովակ մը պիտի ունենայ որ անկէ հալած զինկը ուրիշ ամանի մէջ լեցուի:

ԽԻՒԷ:

ՍԵՂԻՍ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԵՏԱԿԱՆ ԶԵՐՄԱՆԹԵՄԸ
Բը հալած կ'ըլլայ. ջրէն տամնալորս անգամ աւելի ծանր է. երբոր սաստիկ տաքցընես՝ կը ցնդի. ոսկին ու արծաթն ալ կրնայ լուծել: Մոր համար աս մետաղները հանելու ու զտելու կը գործածուի. կը գործածուի նաև դեղերու մէջ, և օդաչափ ու ջերմաչափ գործիքները շինելու: Նոճումբախառն սնդկի հանքերուն մէջ խիստ քիչ անգամ զուտ մետաղական սնդիկ կը գտնուի:

Նոճումբախառն սնդիկը որ կրնա բարիս՝ ալ կ'ըսուի, խիստ աղուոր կար-

1 Փոթ:

2 Զինգէլէ:

միր գոյն մը ունի, և կրակի բռնելուդ պէս մէկէն կը ցնդի: Երբեմն մանր մանր բիւրեղացած կը գտնուի. բայց սովորաբար թերթ թերթ կամ զանգուածի ձևով կը գտնուի՝ մոլթ կարմիր կամ սևակա գունով: Օտելու համար երկրթի խարտուքի կամ կրի հետ մէկտեղ կը թորեցնեն. որով ծծումբը երկրթին կամ կրին հետ կը միանայ, ու զուտ ծծումբը կը ցնդի:

Մեղկի հանքերը միայն երկրորդական հողերու առջի կարգերուն մէջ կը գտնուին: Վախճանոր սնդկահանքերն են (Վրեստի մօտ) Խորիայի հանքերը. Սպանիայի մէջ Լամատէն ըսուածը. Փերուի մէջ Հուանքա Վելքայի հանքը:

Լծաթ:

ԼՃԻԱԹԸ ճերմակ ու հնչող մետաղ մըն է, որ ժանտաջրի մէջ կը լուծուի. ամենաբարակ թել կը քաշուի, և դիւրաւ կը խարտոցուի ու կը կտրուի. հալեցնելու համար սաստիկ կրակ պէտք է, և հասարակ օդու մէջ կենալով՝ ամենեւին չժանգոտիր. ջրէն տանն ու կէս անգամ աւելի ծանր է: Մէկ քիլոկրամ արծաթը 200 կամ 210 ֆրանք կ'արժէ:

Սովորաբար զուտը ոլորած թելի պէս կը գտնուի, երբեմն ալ խոշոր կտորներով. վրան գրեթէ միշտ աղտոտ կամ սև նիւթով մը ծածկած կ'ըլլայ:

Ծծմբախառն արծաթը պողպատի պէս մոխրագոյն է, դիւրաւ կը կտրուի, և խորանարդ ձևով կը բիւրեղանայ. աս տեսակը ամենէն շատն է:

Վլորախառն արծաթը մոմի պէս կակուղ է, կէս թափանցիկ, գոյնն ալ դեղին կամ կանաչ. ճրագի բոցին բռնես նէ՝ կը հալի ու քլորի հոտ մը կը հանէ. նոյնպէս խորանարդ ձևով կը բիւրեղանայ:

Լարոպայի գլխաւոր արծաթահան

քերն են՝ Կորվեկիա, Սաքսոնիա՝ Հարց ու Սաճառստան, Վաղղիա Բրուսիա, Լնգղիա ու Սալոյա զուտ արծրթի հանք չունին, հապա կապարի հետ խառնած. Սպանիայի հանքերուն մէջ ալ միայն Կուատալքանալի հանքն է բանուկը: Բոլոր տարւոյն մէջ Լարոպայի հանքերէն ելածը 72,000 քիլոկրամ է, որ Սպանիայի Լմերիկայէն ելածին տասնըմէկերորդ մասն է. բոլոր Սիպերիայէն ելած արծաթը տարին 25,000 քիլոկրամ է:

Լմերիկայի մեծամեծ արծաթահանքերը՝ Բորտիլեան լեռներուն մէջ են, և աւելի Սեքսիկոյի, Փերուի ու Վիլի մէջ. իսկ բոլոր աշխարհիս մէջ ամենէն երեւելի հանքը Սեքսիկոյի Կուանաքսուաթոյ ըսուածն է. թանձրութիւնը գրեթէ 40 մեթր է, երկայնութիւնը 3 մղոն. միայն Վալենցիա նա ըսուած մասէն՝ տարին 8,000,000 ֆրանքի արծաթ կ'ելլէ: Վրեթէ բոլոր Սեքսիկոյէն ելած արծրթին չորս մասին մէկը Կուանաքսուաթոյի հանքէն կ'ելլէ, որոնց արժէքը քանի մը տարի առաջ 126,000,000 ֆրանք էր:

Փերուի հանքերուն մէջ ամենէն երեւելին է Փարքոյ ըսուածը. Փոթոսի հանքն ալ շատ երեւելի էր, բայց հիմա խիստ խեղճ է. Փերուի հանքերէն տարին ինչուան 11,000 ֆրանքի արծաթ կ'ելլէ:

Վիլիի հանքերուն արծաթն ալ Սեքսիկոյէն ելածին պէս հողային ու երկաթի նիւթերու հետ խառն է:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Լծաթ:

ԼՃԻԱԹԸ զարմանալի թռչուններէն մէկն է որ ամէն տեղ կը գտնուի. վասն զի ամէն բանով գոհ կ'ըլլայ. տաքէ պաղէ չառնուիր, ու ինչ որ գտնէ